

JOOST VAESEN

«Tussen Scylla en Charybdis. De Belgische militaire politiek en de economische crisis 1930-1936»

[Bijdragen 36]

Brussel, Koninklijk Legermuseum, 2003, 273 p.

In dit boek, een herwerkte licentiaatsverhandeling, wordt de impact van de economische crisis van de jaren dertig op de militaire politiek en op het Belgisch leger in kaart gebracht. De slagkracht van de strijdkrachten moest worden verhoogd omdat de internationale spanningen toenamen, terwijl de economische crisis de budgettaire ruimte van de staat beperkte. Hoeveel middelen werden uitgetrokken en de uiteindelijke bestemming was de uitkomst van een krachtenspel waarbij de politiek (parlement, regering, politieke partijen, Koning), de legertop (met de strijd tussen de wapens en tussen strategische opvattingen van topgeneraals), de publieke opinie en de economische conjunctuur op elkaar inwerkten.

Dit krachtenveld wordt in zeven hoofdstukken in kaart gebracht. De politieke en militaire componenten krijgen veel aandacht. Joost Vaesen komt tot het besluit dat de legertop er betrekkelijk goed in slaagde middelen naar zich toe te trekken en het militair apparaat tot op zekere hoogte kon moderniseren. Het accent lag op infra-

structuur en materieel ('hardware'), terwijl op de omkadering en voorzieningen voor de troepen ('software') bespaard werd. Binnen die 'hardware' ging meer geld naar versterkingen dan naar bewapening, of in economische termen, eerder naar openbare werken dan naar metaalconstructie. Die optie vloeide voort uit een compromis waarin zowel militairen als politici een rol speelden. De initiële keuze voor een verdediging met een veldleger dat zich kon terugtrokken achter strategische posities werd onder invloed van de liberale minister van Landverdediging Albert Devèze, enigszins geamendeerd: onder druk van de Waalse publieke opinie werd ook geïnvesteerd in de grensverdediging. Globaal genomen echter leidde dit ertoe dat het economische accent bleef liggen op openbare werken.

De legertop gaf blijk van politiek inzicht door de defensiebehoeften te koppelen aan de openbare werken en het argument van werkgelegenheid veelvuldig uit te spelen. De Belgische Werkliedenpartij (BWP) was hierbij merkwaardig genoeg niet altijd een bondgenoot. In 1930 bijvoorbeeld lag de legertop onder vuur van de socialistische pers: de militaire uitgaven, o.m. voor versterkingen verergerden de crisis omdat ze het staatsbudget te erg belastten. Economische argumenten werden ook gebruikt in de strijd tussen de generaals om hun strategische visies door te drukken: de ene generaal verweet de andere dat zijn plannen onuitvoerbaar waren vanwege de hoge kostprijs.

Niettemin kon het Belgisch leger de essentiële middelen binnenhalen, ook al moesten offers worden gebracht op het vlak van de opleiding, bezoldiging en

meer sociale initiatieven zoals het eigen onderwijsnet van het leger. Joost Vaesen nuanceert dan ook de stelling dat het Belgisch leger 'een oorlog achter was' en helemaal niet of verkeerd op de strijd was voorbereid.

Dit boek is een interessante bijdrage tot de economische geschiedschrijving van het interbellum, omdat het beperkt doordringen van nieuwe ('keynesiaanse') economische opvattingen erdoor wordt bevestigd en het pragmatisme van de Belgische politiek goed tot uiting komt. Van een economische doctrine was bij het Belgisch leger immers geen sprake evenmin als van een integratie van economische overwegingen in de strategische concepten. Het lijkt erop dat de generaals eerder naar economische argumenten zochten om hun plannen 'verkocht' te krijgen en dat politieke allianties een doorslaggevende rol speelden.

Toch kan de vraag worden gesteld of structurele factoren niet meer bepalend waren dan dit boek laat uitschijnen. Een bunker bouwen kostte bijvoorbeeld 60.000 (oude) Belgische franken, de bijhorende 2 machinegeweren 20.000 (oude) Belgische franken. Wapens waren dus relatief veel duurder dan versterkingen. Heeft dat niet bijgedragen tot de grotere uitgaven voor versterkingen, die niet alleen makkelijker politiek te verkopen waren omdat ze de opinie geruustelden, maar ook omdat ze goedkoper waren? Bovendien vroeg de ontwikkeling van wapensystemen een lange voorbereidingsduur, zodat het werkgelegenheidsargument moeilijker kon worden gebruikt. Speelt de structuur van de Belgische industrie, die weinig gespecialiseerd was in de bouw van

(vracht)wagens, geen rol in de geringe aandacht die tanks en motorisering genoten? Op de verhouding tussen industrie en defensie had iets dieper mogen worden ingegaan.

De studie van Joost Vaesen is goed gedocumenteerd. Hij gebruikt behalve archieven ook klassieke politieke bronnen (parlementaire handelingen en documenten, begrotingen, verslagen van de minister-raad) en weet er heel veel uit te halen. Uit de internationale literatuur werd ruim geput. Deze ongetwijfeld door velen als 'saai' aangevoelde thematiek wordt op een klare, duidelijke en synthetische manier uitgelegd, ook voor wie niet zo vertrouwd is met economische en militaire geschiedenis. Dat is een niet geringe verdienste: de auteur heeft zich immers door moeilijke bronnen van technisch financiële aard moeten worstelen. Minpunt is een bijwijlen stroef taalgebruik. Het gaat hier om een basisstudie die nieuwe onderzoeksperspectieven opent.

Dirk Luyten